

Motion till riksdagen 2005/06:So365

av **Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)**

Handikappolitiken

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lagstiftning mot diskriminering och bristande tillgänglighet.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om införandet av ett anpassat stöd för funktionshindrade.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att staten bör överta ansvaret för assistansersättningen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förbättrad samordning mellan olika myndigheter.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om införandet av en statlig hjälpmedelsgaranti.

¹Yrkande 1 hänvisat till AU.

²Yrkande 4 hänvisat till SfU.

Fel! Okänt namn på

Inledning

Människor med funktionshinder är individer med varierade behov och önskemål. Det var den bärande tanken bakom den handikappreform som under första delen av 1990-talet infördes av en moderatledd regering. Byggstenarna var valfrihet, självbestämmande och integritet. Det är en oerhört viktig reform som vi måste slå vakt om.

Riksdagen har även antagit en nationell handlingsplan för politiken för funktionshindrade, med målet att förändra och utveckla politiken på detta viktiga område.

Men tyvärr diskrimineras många rörelsehindrade i Sverige ännu i dag. Vi har alla ansvar för att underlätta för individer med funktionshinder att delta i samhällslivet. Politikerna har dock ett särskilt ansvar. Det är de som stiftar lagarna som garanterar handikappade ett normalt liv.

Det handlar om deltagande i samhällslivets alla delar; i förskolan, inom utbildningssektorn, i arbetslivet, på bostadsmarknaden, inom kulturen, på fritiden, i familjelivet. Alla delar av samhället måste utformas så att människor med funktionshinder så långt möjligt kan integreras och ta del av det dagliga livets utbud. I Sverige utgår vi ibland från att vi utgör världens medelpunkt. Åtminstone gäller det socialpolitiken. Men kanske skulle vi tjäna på att lyfta blicken.

”I Sydafrika förs alla frågor om handikapp upp på en människorättsnivå.”

Sedan drygt 20 år har en ny lagstiftning vuxit fram, bl.a. i USA. Det handlar om förbud mot att diskriminera på grund av etnisk bakgrund, funktionshinder, tro, kön, sexuell läggning etc. För tio år sedan antog den amerikanska kongressen *The Americans with Disabilities Act* (ADA). Lagen förbjuder diskriminering av funktionshindrade och slår fast att alla lokaler, offentliga och kommersiella verksamheter, utbildningsinrättningar med mera skall vara handikappanpassade. ADA och den sydafrikanska varianten, OSDP, skulle tillsammans kunna fungera som förebilder för en ny svensk politik för personer med funktionshinder. Lagstiftningen bör vara effektiv och kombineras med kraftfulla sociala insatser.

Vi moderater presenterar en rad förslag för att förbättra situationen för personer med funktionshinder. Vi vill bl.a. utreda om en skärpning av lagstiftningen rörande diskriminering av personer med funktionshinder kan införas i Sverige. Lagar behöver dock kompletteras med andra åtgärder. Därför föreslår vi också en ny hjälpmedelsgaranti, ett förbättrat bostadsstöd och att ansvaret för assistansersättningen (LASS) återförs till staten. Det handlar om en kombination av insatser som syftar till att göra människor med funktionshinder oberoende och självständiga.

Lagstifta mot diskriminering och bristande tillgänglighet

Människor med funktionshinder utestängs fortfarande från samhället på grund av bristande tillgänglighet och därmed minskar möjligheten att delta på lika

villkor. Problemet är väl känt, men åtgärdas inte. I samband med *Marschen för tillgänglighet* i Stockholm år 2005, överlämnades 1 429 anmälningar om diskriminering till Handikappombudsmannen.

Diskriminering sker när någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation bara därför att man t.ex. har ett funktionshinder eller tillhör en annan etnisk grupp än majoriteten. Det är t.ex. diskriminerande för en person som använder rullstol att inte kunna gå på bio, att inte kunna lämna eller hämta sitt barn på dagis eller i skolan eller att inte kunna besöka vänner och anhöriga på grund av en otillgänglig miljö. Det är också diskriminerande att inte kunna ta del av information som vänder sig till en större allmänhet enbart därför att informationen inte är anpassad till att en viss person inte kan se eller höra eller har en utvecklingsstörning.

Vårt land har höga handikappolitiska målsättningar. I maj 2000 antog riksdagen en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Det är på flera sätt en bra och ambitiös plan. I den framhålls att samhället skall utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet. Handlingsplanen innehåller olika etappmål. Ett av dessa etappmål formuleras som att "... år 2010 bör enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga vara åtgärdade i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser".

Trots att halva tiden nu passerat har mycket litet gjorts för att uppnå detta mål. Socialdemokraterna lever inte upp till sina löften och riksdagens beslut. För att de handikappolitiska målsättningarna skall vara trovärdiga är det avgörande att de uppsatta etappmålen till 2010 verkligen nås. För att klara det krävs målmedvetenhet i handling och skarpa redskap. Ett sådant redskap är en kraftfull lagstiftning som stämplar bristande tillgänglighet för människor med funktionshinder som diskriminering.

Sedan i början av 2002 arbetar en parlamentarisk utredning – Diskrimineringskommittén – för att utreda om det behövs en lag som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden, det vill säga även diskriminering av personer med funktionshinder på grund av bristande tillgänglighet. Vi moderater vill att bristande tillgänglighet definieras som diskriminering.

Många andra länder har redan en sådan lagstiftning, däribland USA, Storbritannien, Australien och Sydafrika. För USA, som var först med att anta lagstiftningen 1990, har detta lett till att landet numera är det mest tillgängliga i världen. En sådan lagstiftning borde också vara möjlig att genomföra i Sverige. Behovet av att generellt stärka den enskildes ställning gentemot myndigheter och politiska beslut är stort och inte minst en ökad kompetensuppbyggnad på området skulle vara av godo.

I samband med riksdagens behandling av diskrimineringslagarna framförde vi förslaget att slå ihop flera olika ombudsmannaverksamheter till en enda myndighet. Förslaget gällde Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Handikappombudsmannen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, samt Jämställdhetsombudsmannen. Vi står fast vid detta

Fel! Okänt namn på

förslag, som vi anser skulle förstärka ombudsmännens reella möjligheter att ingripa med kraft mot olika former av diskriminering.

Ge personer med funktionshinder ett anpassat stöd

Det råder stor samstämmighet om den övergripande inriktningen av handikappolitiken i Sverige och om hur tillgänglighetsfrågorna ska drivas i vårt land. Utgångspunkten är att samhället skall utformas så att alla människor, oavsett funktionshinder, så långt som möjligt kan bli delaktiga i samhällets olika delar.

Vi är även överens om att människor med funktionshinder behöver olika former av stöd, så att hinder i den dagliga tillvaron kan kompenseras genom personligt stöd, tekniska hjälpmedel och anpassning med mera. Stödet behöver däremot riktas direkt till enskilda människor, i stället för att gå omvägen över kommunen. Att möjliggöra för människor med funktionshinder att så långt som möjligt delta i det vanliga samhällslivet är inte enbart en fråga för kommunerna, utan ett gemensamt ansvar för alla. Vi har alla ett ansvar för att alla människor får samma möjligheter att vara med, inte minst i familjelivet, arbetslivet och den offentliga debatten.

Men samtidigt har under senare år skillnaden mellan regeringen och oss moderater blivit allt tydligare både när det gäller hur människors individuella rättigheter ska stärkas och hur service och olika stöd ska organiseras så att varje person kan påverka utformningen. Vi moderater vill stärka människors möjligheter att hävda sin rätt gentemot myndigheter och att alla ges ett inflytande på utformningen och omfattningen av de stödinsatser som ges.

Utvecklingen går tyvärr i motsatt riktning. Kommunerna har t.ex. fått ett ökat ansvar för stödet till människor med funktionshinder. Vi moderater har vid flera tillfällen pekat på den uppenbara risken med att enskilda personer skulle hamna i kläm mellan Försäkringskassan och kommunerna. I dag utgår samhällets stöd till funktionshindrade i de flesta fall först efter initiativ från den enskilde. Syftet är att värna den enskildes rätt till självbestämmande och självständighet, men konsekvensen blir att personer med funktionshinder behöver elitkunskap i konsten att vara medborgare.

Det behövs åtgärder för att samhället skall leva upp till en väl fungerande handikappolitik med ledstjärnor som självbestämmande och integrering. Människor med funktionshinder beskriver ofta hur svårt det är att hitta relevant information och hur man måste kunna ta initiativ och formulera sig. Vidare lyfter man fram att man måste kunna slåss för sin rätt och överklaga, samt att stödsystemet är krångligt och byråkratiskt. Ett annat känt problem är att samordningen brister.

Vi moderater ser en klar kontrast mellan Socialdemokraternas ord om att stärka individens ställning och den verklighet som alltför många personer med funktionshinder upplever i dag. Våra förslag till förbättringar är nödvändiga och viktiga. Vi vill införa ett stöd till människor med funktionshinder som är mångsidigt och anpassat till den enskildes särskilda förutsättningar. Man skall

kunna påverka sin egen situation genom t.ex. att välja vårdpersonal, omsorgsform och hjälpmedel.

Låt staten ansvara för assistansersättningen

Utöver rätten till personlig assistans enligt lagen om assistansersättning (LASS) slår lagen om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) fast de funktionshindrades rätt till tio särskilda insatser, exempelvis avlösar- och ledsagarservice, rådgivning och annat personligt stöd, bostäder med särskild service, samt daglig sysselsättning.

Det delade ansvaret för den personliga assistansen, mellan kommunerna och Försäkringskassan, har lett till snabbt ökande kostnader för kommunerna. Av ekonomiska, men också organisatoriska, skäl har denna reform under de senaste åren därför kommit att ställas mot – och jämföras med – andra behov i den kommunala budgeten. I kommunernas dagliga verksamhet hänvisas ofta till ökningen av antalet funktionshindrade med rätt till assistans när exempelvis brister inom äldreomsorgen kommer på tal. På motsvarande sätt ställs funktionshindrade elevers krav på stöd och assistans i skolan mot det allmänna behovet av skolpersonal. Detta är olyckligt.

Kommunerna insatser för personer med funktionshinder fortsätter att öka. Under 2003 fick ca 48 000 personer insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Detta är en ökning med 17 procent sedan 1999.

LSS/LASS är med andra ord en omfattande och viktig lagstiftning, men omfattar en relativt liten grupp medborgare med mycket specifika behov. Detta innebär, enligt vår uppfattning, att LSS och LASS-frågor också skiljer sig från andra frågor i den kommunala verksamheten.

Om unga funktionshindrade skall ges möjlighet att bilda familj och så långt det är möjligt leva på samma villkor som icke funktionshindrade måste LSS/LASS stärkas vad gäller föräldraskapet. I den proposition som låg till grund för LSS fördes ett resonemang om att föra in ett femte kriterium, nämligen rätten till stöd i föräldraskapet. Då detta ansågs vara en komplicerad fråga aviserade regeringen att man ville återkomma till riksdagen i denna fråga. Tyvärr har så inte skett, men frågan är fortfarande aktuell.

Därför bör ett femte kriterium läggas till som innebär att utifrån de behov som föräldraskapet genererar skall även dessa tillgodoräknas som grundläggande behov. Eftersom detta är en komplicerad fråga bör en noggrann beredning göras så att inte tillägget påverkar annan, för frågan relevant, lagstiftning.

Målet med assistansersättningen – att underlätta för funktionshindrade att integreras i samhället – får enligt vår uppfattning inte på detta sätt ställas mot andra behov i kommunernas budget. Vi anser att insatser och stöd till funktionshindrade skall utföras individuellt. Stödet skall riktas direkt till den enskilde.

Det ekonomiska ansvaret för assistansersättningens 20 första timmar bör därför återföras till staten. Rätten till personlig assistans även under skoltid

Fel! Okänt namn på

och vid vistelse på dagcenter bör återinföras. Vi anser vidare att tyngdpunkten i den personliga assistansen bör ligga på ett personligt stöd i vardagslivet, oavsett om den funktionshindrade valt ett enskilt boende eller en kollektiv boendeform. Rätten till personlig assistans bör därför också omfatta funktionshindrade som bor i gruppboende. En mer flexibel utformning av LSS/LASS skulle sannolikt medföra att vissa personer med stora assistansbehov själva skulle välja en kollektiv boendeform, som i vissa situationer innebär fördelar till exempel från personalsynpunkt. En sådan ökad flexibilitet skulle därför också vara ekonomiskt fördelaktig, även om antalet personer som omfattas av rätten till personlig assistans ökar.

Skapa förutsättningar för bättre samordning

Det delade ansvaret för handikappolitikens olika delar medför ofta en dålig samordning mellan olika myndigheter. Personer med ett mångfasetterat stödbehov slussas mellan kommunens socialtjänst, sjukvården, habiliterings- och rehabiliteringsenheter, försäkringskassa, arbetsförmedling etc. som var för sig gör egna prioriteringar och tolkningar av den enskildes behov och förutsättningar. Ofta tvingar detta dessutom den enskilde till ett ogripbart system av kontakter som många gånger inte leder någonstans. Bristerna kring rehabiliteringsfrågorna är tydliga exempel:

En fungerande rehabilitering och samverkan mellan olika berörda myndigheter är ofta en förutsättning för att funktionshindrade ska kunna leva ett normalt liv. Fungerande rehabiliteringsåtgärder som dessutom – förutom den stora humanitära vinsten – skulle ge positiva samhällsekonomiska effekter förhindras inte sällan av resursbrist hos en part i en samarbetskedja, trots att resurser finns på annat håll i "systemet".

En samordning underlättas genom vårt förslag med nationell finansiering av sjukvården eftersom det underlättar finansiell samordning mellan sjukvården och Försäkringskassan. Vi anser att det går att skapa stora mervärden för den enskilde och för samhället genom en förbättrad rehabilitering. Långa köer och väntetider till adekvat behandling/vård/rehabilitering leder till ökade kostnader för andra sektorer. Det är därför inte vården som kostar mest utan "ickevården". En fungerande samordning skulle därför innebära både mänskliga och ekonomiska vinster.

Inför en hjälpmedelsgaranti

En av de grundläggande förutsättningarna för att funktionshindrade skall ges en reell möjlighet att leva ett så normalt liv som möjligt är en god tillgång till olika slag av hjälpmedel. Tillgången till moderna hjälpmedel innebär för många människor skillnaden mellan ett liv i passivitet och möjligheten att leva ett så normalt liv som möjligt.

Det finns högst påtagliga problem med att personer med funktionshinder inte i tid får de hjälpmedel de behöver. Vi vet att väntan på hjälpmedel riske-

Fel! Okänt namn på

rar att försvåra för funktionshindrade. Väntan kan också leda till försämrat självförtroende och utslagning från arbetsmarknaden. Därutöver kan väntan medföra ökade kostnader inom andra sektorer av samhället, t.ex. inom sjukförsäkringen och den kommunala hemtjänsten. Den nya tekniken kommer att få en alltså större betydelse för funktionshindrade. Samtidigt måste man ha klart för sig att det alltid kommer att finnas personer med funktionshinder som trots all teknik behöver extra stöd och hjälp. Detta stöd ska garanteras och står inte i motsatsförhållande till teknikens möjligheter.

Vi vill bygga vidare på den valfrihetsrevolution som den borgerliga regeringen hann inleda även på handikappområdet. Stödet till funktionshindrade ska vara mångsidigt och anpassas till den enskildes särskilda förutsättningar. Den funktionshindrade skall ha möjlighet att påverka sin egen situation, t.ex. genom att välja vårdpersonal och omsorgsform, men också genom att välja hjälpmedel. Även möjligheten att välja t.ex. dövöversättare är av stor betydelse.

Nästa steg bör bli en hjälpmedelsgaranti. En hjälpmedelsgaranti skulle öka valfriheten för den enskilde och därutöver främja utbudet av olika former av hjälpmedel. Det kommer att bli fler, bättre och billigare hjälpmedel eftersom konkurrens ger kostnadseffektivitet samtidigt som den tekniska utvecklingen påskyndas.

Mycket talar för att garantin i längden kommer att minska det offentliga kostnader, samtidigt som utbudet av hjälpmedel och valfriheten ökar. En uppluckring av en monopolmarknad innebär – även när det gäller hjälpmedel till handikappade – ökad konkurrens och därmed lägre kostnader. Enligt vår uppfattning finns ändå anledning att pröva införandet av en statlig hjälpmedelsgaranti, omfattande de hjälpmedel som redan i dagsläget finansieras med statliga anslag. Det gäller i första hand det s.k. bilstödet och inköp av elektroniska hjälpmedel. I samband med att hjälpmedelsgarantin införs bör åldersgränsen för bilstöd höjas från 50 år till 65 år. Kostnaden för vår hjälpmedelsgaranti kommer att kräva ytterligare resurser och bör byggas ut stegvis. Den konkreta utformningen av hjälpmedelsgarantin måste bli föremål för en särskild utredning där noggranna analyser och avvägningar görs. Inte minst är bristen på sammanhållna genomgångar av hjälpmedelsverksamheten problematisk. Ansvaret för dessa är i dagsläget spridd på många huvudmän.

Stockholm den 29 september 2005

Cristina Husmark Pehrsson (m)

Anne Marie Brodén (m)

Maud Ekendahl (m)

Stefan Hagfeldt (m)

Magdalena Andersson (m)

Lena Adelsohn Liljeroth (m)